

IN MEMORIAM



ГОРБИК В'ЯЧЕСЛАВ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

6 вересня 2016 р. на 81-му році життя відійшов у Вічність відомий український історик, доктор історичних наук, професор В'ячеслав Олександрович Горбик.

Народився він 31 липня 1936 р. у м. Мурманськ. Дитячі мрії майбутнього вченого були пов'язані з морем, він хотів продовжити справу батька, який був штурманом. Але війна змінила життя всієї країни. У спогадах на-завжди залишилася евакуація на схід, до Туркменістану, нескінченні ешелони з технікою і пораненими бійцями. Після повернення родини в Україну, на батьківщину батьків у 1948 р. юнак продовжив навчання у середній школі в м. Гола Пристань (Херсонська обл.), яку закін-

чив із медаллю. У 1954 р. В.О.Горбик вступив на історико-філософський факультет Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка. Ґрунтовне вивчення базових і спеціальних дисципліни дозволило здібному студенту здобути диплом із відзнакою в 1959 р. й рекомендацією на навчання в аспірантурі. В.О.Горбик зі вдячністю згадував своїх батьків, які докладали всіх зусиль для його життя й навчання далеко від рідного дому.

Понад п'ятдесят років, з 1959 по 2012 рр., життя та наукова діяльність В.О.Горбика були пов'язані з Інститутом історії України НАН України, де він розпочав свій науковий шлях на посаді старшого лаборанта. Наполегливий до навчання юнак ще в університеті виявив здібності до науково-дослідної роботи й з 1961 р. продовжив навчання в аспірантурі Інституту історії АН УРСР. Для написання кандидатської дисертації проходив стажування в Москві, в Інституті світової економіки та міжнародних відносин АН СРСР. Під керівництвом доктора історичних наук І.М.Мельникової підготував кандидатську дисертацію на тему «Політика консерваторів щодо робітничого класу Англії (1959–1964 рр.)», яку успішно захистив 1965 р. Після цього працював науковим співробітником-консультантом Президії АН УРСР. Серйозним тестом на наукову і громадянську зрілість стало призначення В.О.Горбика у січні 1968 р. вченим секретарем Інституту історії АН УРСР, обов'язки якого він виконував упродовж чотирьох років – по січень 1972 р. Він вдало поєднував наукову й науково-організаційну роботу, оскільки функції вченого секретаря були багатогранними та полягали

у забезпеченні діяльності дирекції, робочої вченої ради й ради із захисту дисертацій, організації планування та звітності, виконанні видавничого плану, підтриманні внутрішньої дисципліни. Ветерани інституту згодом не раз згадували результативність роботи В'ячеслава Олександровича на посаді вченого секретаря.

Із 1972р. В.О.Горбик – старший науковий співробітник відділу історії Великої Вітчизняної війни інституту, де працював над докторською дисертацією. Велике значення для підвищення якості та аргументованості досліджень мало чотиримісячне наукове відрядження В.О.Горбика як стипендіата ЮНЕСКО до Великобританії. Наполеглива праця над опрацюванням великого кола джерел і літератури стала основою для підготовки й успішного захисту в 1982 р. докторської дисертації «Основні напрямки еволюції буржуазних партій Великобританії (1945–1979 рр.)». Зібраний матеріал дозволив підготувати та видати монографії: «Правлячий клас і робітничий рух в Англії (1959–1964)» (1968 р.); «Смог над Альбіоном: Проблеми зовнішньої та внутрішньої політики сучасної Англії» (1969 р.); «Політичні тупики торі» (1973 р.); «Антиробітничка політика консерваторів та становище трудящих в післявоєнній Англії» (1974 р.); «Консервативна та ліберальна партія в політичній системі післявоєнної Англії» (1977 р.); «Британія: Суперечності і проблеми» (1980 р.).

У 1983 р. академік П.Т.Тронько запропонував В'ячеславу Олександровичу посаду завідувача відділом у відділенні історико-краєзнавчих досліджень, на що він зі вдячністю погодився. Із цього часу він присвятив себе дослідженню проблем історії міст і сіл, фабрик та заводів, історико-культурній спадщині України. В.О.Горбик очолив роботу з підготовки колективних монографій «Історія заводу “Арсенал” ім. В.І.Леніна» (1986 р.), «Історія колгоспу “Здобуток Жовтня”» (1986 р.), «Історичне краєзнавство в УРСР» (1988 р.), «Пам'ятники України: проблеми збереження і дослідження» (1984 р.). Чіткий графік роботи, вимогливість до себе та співробітників відділу стали запорукою виходу цих праць і їх високої оцінки у суспільстві.

Із 2006 р. В'ячеслав Олександрович очолив створений на основі відділу центр «Зводу пам'яток історії та культури України», який займався науково-методичною роботою з підготовки багатотомного енциклопедичного видання, аналогів якому немає. Понад 144 тис. пам'яток археології, історії, науки й техніки, архітектури, містобудування, монументального мистецтва повинні увійти до зводу – основи державного реєстру нерухомих пам'яток України. Роботу центру було спрямовано на дослідження як практичних питань підготовки зводу, так і теоретичних проблем у галузі пам'яткознавства: понятійно-термінологічних аспектів, критеріїв класифікації пам'яток, основних етапів пам'яткоохоронної діяльності, формування концепції збереження нерухомих пам'яток в Україні й за кордоном, узагальнення досвіду з дослідження історико-культурної спадщини нашої країни, вивчення різних видів пам'яток. В.О.Горбик – автор і незмінний головний редактор колективних праць: «Історико-культурна спадщина України: проблеми дослідження та збереження» (1998 р.), «Актуальні проблеми підготовки Зводу пам'яток історії та культури України» (1999 р.), «Пам'ятки історії та культури України: дослідження та збереження» (2005 р.), «Пам'яткознавчі студії в Україні: теорія і практика» (2007 р.), «Теоретичні та науково-методичні засади підготовки статей про пам'ятки історії до “Зводу пам'яток історії та культури України”» (2011 р.), «Основи пам'яткознавства» (2012 р.), «Звід пам'яток історії та культури України у дослідженні і охороні культурної спадщини: досвід, проблеми, перспективи» (2012 р.). За ініціативи В'ячеслава Олександровича спільно з Центром пам'яткознавства НАН України й Українським товариством охорони пам'яток історії та культури започатковано багатотомний проект

щодо підготовки каталогу-довідника про пам'ятки. Видано три випуски: перший присвячено загальним проблемам у пам'яткоохоронній сфері («Пам'ятки історії та культури України: дослідження та збереження», 2005 р.), два наступних – пам'яткам Києва й Севастополя («Каталог-довідник пам'яток історії та культури України: м. Севастополь», 2008 р.; «Каталог-довідник пам'яток історії та культури України: м. Київ», 2010 р.). Низка збірників, колективних та індивідуальних монографій, виданих упродовж останніх років, є вагомим, оригінальним внеском як у пам'яткознавство, так і в історичну науку.

Центр під керівництвом В.О.Горбика був координуючим у налагодженні роботи з підготовки зводу на місцях. Завдяки організаторським здібностям, ініціативі та енергії, підтримці однодумців В'ячеславі Олександровичу вдалося закласти підвалини зводу – створити авторські колективи, робочі групи в більшості областей нашої країни, налагодити діяльність робочої групи при головній редколегії зводу. Відрядження майже в кожную область, зустрічі з керівниками обласних адміністрацій, організація роботи зі створення місцевих редколегій та авторських колективів, рецензування й редагування матеріалів зводу, що надходили з місць – це був стиль роботи керівника центру та його вимога до кожного співробітника. Як результат – вихід двох книг зводу по Києву й підготовка третьої – в електронному варіанті. На жаль, брак фінансування став на заваді втіленню у життя цього масштабного проекту в галузі культури. Але, незважаючи на труднощі, робота в областях триває – видаються матеріали по окремих видах пам'яток, районах і містах.

Загалом у результаті багаторічних досліджень історик опублікував близько 300 наукових праць, які вирізняються багатогою документальною базою, аналітичністю, аргументованістю та об'єктивністю, підготував 7 кандидатів історичних наук. Наукову роботу В'ячеслав Олександрович вдало поєднував з педагогічною. Професор, лектор і педагог, науковий керівник, він передавав своїм учням знання, досвід, наполегливість у досягненні поставленої мети. Був членом учених рад Інституту історії України НАНУ, Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень Міністерства культури України.

Не можна оминати й активної участі В.О.Горбика у громадській діяльності. У різний час він був депутатом Київської міської ради, членом правління Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Національної спілки краєзнавців України, входив до складу редколегії журналу «Краєзнавство». Плідну працю належним чином поціновано у суспільстві: В.О.Горбик був нагороджений грамотами Президії НАН України, Верховної Ради України, званням заслуженого працівника культури України, відмінника освіти.

У повсякденному житті В.О.Горбик – ерудований співрозмовник, до останніх днів життя читав фахову літературу, брав участь у роботі вченої ради Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень, виступав консультантом і рецензентом кандидатських та докторських робіт. Для багатьох колег і друзів він залишився в пам'яті не лише як професійний історик, а і як людина з активною громадянською позицією, організатор та учасник спортивних змагань із волейболу й шахів, якими він займався з юності. В'ячеслав Олександрович мав надзвичайно потужну життєву опору – дружину Ларису Павлівну, яка була для нього справжнім ангелом-охоронцем і перебувала поряд до останньої хвилини його життя...

Своєю довголітньою науковою та громадською діяльністю В'ячеслав Олександрович залишив помітний слід як учений, організатор, громадський діяч, інтелігентна людина, патріот і славний син України. Вічна йому пам'ять...

Г.Г.Денисенко (Київ), С.І.Кот (Київ)